

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարտի 30րդ տարեշրջանի (1914 թվական-1915 թվական) բաժնորդացիներն է 20 ֆրանկ. թիվերի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՍԻՅԱՆ ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ է 2 ֆրանկ. թիվերի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Նամակ կամ դրամ չըկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN

Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ

ԹԻՎ 41

1915 ՄԱՅԻՍ 12 ԴՆ.

(2. 5. 1915 Ապրիլ 29)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրությունը եթե հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասեր միայն կը հրատարակվեն. անհատները պետք է հարկադրաբար չեն վերադարձունել հրատարակության ձեռագիրները:

Ծանուցումներ կրնադուռին հայերեն և ֆրանսերեն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ դիրք 1 սանդղիմ կարժե. 1 զվազիրը 2 սանդղիմ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կովկասի Հայ կամաւորներին համար. — Ֆրանսան եւ Ռեւելիի հարցը. — Սրբ Ռեյիլիմ Բամոյ եւ Հայաստան. — Պոստալիքը պատերազմը եւ Հայերը. — 3.000 Հայերի Կ.պոլսի արտոք. — Ապստամբութիւնը Հայաստանի մէջ. — Թիւրքական զաւաճողութիւններ. — Պօղոս Նուպար փոխադարձ ֆարիկ Լիւմ. — Պոլ Կ.պոլսի մէջ. — Վոսիլի Բալախանով. — Տարտակի մէջ. — «Լուսինայ» Երևանի քիմիկ. — Դամախանով. — Ծանուցումներ:

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս արդէն ծանուցուած և յայտագիրն ալ գրուած է Արմէնիայի հրդ երեսը, առաջիկայ կիրակի օր (մայիս 16) նմանը ցարդ չտեսնուած հանդէս և թատերական ներկայացում պիտի տրուի հայերէն լեզուով «Մասիկի» սրահին մէջ, ի նպատակով Կովկասի Հայ կամաւորներին:

Ֆարակոյս չունինք որ Մարտիլարնակ ամէն Հայ պիտի փութայ տոմսակ ձեռք բերել, իր ընտանիքով մէկտեղ ներկայ գտնուելու համար այս հայերէն ներկայացման երբ Ֆրանսացիներու Ֆրանսուհիներ անդամ հետաքրքրութեամբ փափաք յայտնած են տեսնելու:

Շատ մը պատճառներ կան որ մեզ յոյս կը ներշնչեն թէ ամէն դասակարգի Հայեր անխտիր և սիրայով ժար պիտի գան պատուել այս հանդէսը իրենց ներկայութեամբ: Նախ որ ի նպատակ Հայ կամաւորներին է որոնք անձնազոհութեամբ դնացած են կռուի Հայաստանի ազատութեան համար: Ամէն Հայի հայրենիքն է Հայաստանը. երբ անոնք պատերազմի գալտին վրայ իրենց արիւն կռուան արդ հայրենիքին, ինչպիսի Հայ պէտք է լինի որ աթոռի մը վրայ հանգիստ նստած և միանգամայն գեղարուեստական հաճոյք մը վայելելով 2-3 ֆրանկ տալը զլանայ: Բնտոյ, պատուի զգացումն ալ կը պահանջէ որ ցոյց տանք օտարներին թէ Հայեր դիտեն անխտրաբար համախրտ և համբարալս տեղ մը համախմբուիլ երբ

խնդիրը կը դառնայ իրենց ազգային Հայրենիքի շուրջ:

Մինչև հիմա մեր հարստահարած վիճակ և մեր խեղճութիւններ միայն կը հրատարակուէին եւրոպական լրագիրներին մէջ. եթէ պարծենալու առիթ մ'ունինք այս օրեր, այդ «Կովկասի Հայ կամաւորներն են որոնք գովեստներով յիշատակեցան ընդհանուր թերթերի մէջ և Հայ անունը բարձրացուցին ամենուրեք: Ամենայն Հայոց վէհ. Կաթողիկոսը թիւրքահայատակ Հայերին վրայ Յարին գովեն ու օգնութիւնը հրաւիրելու համար Կովկասի փոխարքային միջոցով ուղղած խնդիրքին մէջ Հայ կամաւորներին մատուցած ծառայութիւնը կը յիշէ, ինչպէս կը տեսնուի այսօրի Արմէնիային մէջ:

Ռ. Բեմն մարտէլարնակ ամէն Հայ իրար տեսնելու, իրենց սիրտեր ազգային զգացումով միասին բարախելու և հայերէն լեզուով թատերական ներկայացում մը տեսնելու հաճոյքը վայելելու համար, թո՛ղ ժամադիր լինի առաջիկայ կիրակի օր ժամը 3ին «Մասիկի» սրահին մէջ:

Մ. Գ.

ՖՐԱՆՍԱՆ ԵՒ ԱՐԵՎԵԼԻՔԻ ՀԱՐՑԸ

Մարտիլի «Աշխարհագրական ընկերութեան» քարտուղար Տ. Ժազ Լեօգար իր աշխատակցած Le Sémaphore de Marseille օրաթերթին մէջ սոյն վերնագրի տակ գրած է հետևեալ առաջնորդող յոդւածը:

Երբեակ Համաձայնութեան նաւային և զինուորական ոյժերի կողմէն թիւրքական ներդուցներին վրայ վերջնական յարձակումը և Կ.պոլսի առումը քիչ մը ուշացան. բայց այդ աւելի կատարեալ պատրաստութեան մը ժամանակ տալու և յաղթանակ կրնա ստուգութիւնը երաշխաւորելու համար էր: Ասկէ զատ, ակներեւ է թէ օսմանեան մայրաքաղաքի գրաւումը իրեն անմիջական հետեանք պիտի ունենայ թիւրք կառավարութեան նկատմամբ զաւնակիցներին և գերման ինամատարութեան վերջուիլը որ նոյն իսկ թիւրքիաի գոյութիւնը վտանգի տակ կը ձգէ:

Անտարակոյս թիւրքերը Եւրոպայէն պիտի արտաքսուին վերջնապէս, եթէ պաշտանեան տէրութիւնները որոնք տակաւին Երբեակ Համաձայնութեան հետ մէկտեղ չեն մասնակցած կռուին, ընդհուպ վճռեն օգտուիլ այս բացառիկ առիթին: Սակայն հաւանօրէն օսմանեան կայսրութեան աներեկութեան յուսարու տեղի չըկայ:

(Այստեղ հառուած մը չեղուած է գրաբնութեան կողմից):

Գալով փոքր Ասիային, ուր թիւրք պետութիւնը օրինաւորապէս նետուած պիտի լինի, կանխատեսելի է որ գայնակիցներին միջև իր բաժանումով չպիտի վերջանան թշնամութիւնները ինչպէս ոմանք կը կարծեն: Երբեակ Համաձայնութեան պետութիւնները և մասնաւորապէս Ֆրանսան վարչական չրջանակներին ինչպէս և թիւրքիաի ժողովրդին մէջ բազմաթիւ բարեկամներ ունին, թէև գերմանական ազդեցութեան ծախուած կոմիտէն առ այժմ բոլորովին իր ձեռք անցուցած է իշխանութիւնը: Կարելի է ենթադրել որ տէրութիւնները հաշի կառնեն արկածախնդիրներին խմբի մը կողմէն օսմանեան ազգին վրայ գործադրուած բռնութիւնը զայն պատերազմի մէջ մղելու համար: Նոյնպէս և նկատի կառնեն այն իրական համակրութիւնները որ իրենք կը վայելեն ոչ միայն թիւրքերին մէջ, այլ առաւելապէս օսմանեան տիրապետութեան տակ համախմբուած զանազան ժողովրդների մէջ, որոնց համար իրական բարենորոգումներ պիտի պահանջուին:

Բայց եթէ թիւրքիան ճշմարտապէս կտոր կտոր չպիտի բաժնուի, ի բաց առեալ այն ծանր անդամահատութիւնը որին պիտի ենթարկուի կորսնցունելով Սթամպուլը և հաւանօրէն իր վերջին մասը եւրոպական հողէն, կարելի է ենթադրել որ Անատոլիէն զատ սարահարթների այն երկրամասէն ուր թիւրք տարրը իշխող է, միւս տեղեր ազդեցութեան չըջաններ պիտի գծուին որոնք թոյլ պիտի տան յաղթական պետութիւններին գրաւական ստանալու օսման կայսրութեան չըջապատի միւս

գոտիներին վրայ և պաշտպանելու ոչ թիւրք ժողովուրդները որոնք այդ տեղեր կը բնակին մեծ մասով:

Այսպէս Ֆրանսա անշուշտ պիտի կոչուի իր ազդեցութիւնը տարածելու Սիրիայի մէջ, Արևելքի այդ ընդարձակ և բարեբեր երկրի մէջ որ կը գտնուի արևելեան Միջերկրականի եզերքը ուր իր գործունէութիւնը չէ դադարած ընդարձակելու գործի ընթացքին մէջ: Այդտեղ է որ Ֆրանսաի անցեալը ապագային համար աւելի իրաւունքներ իրեն կուտայ թիւրքիայի մէջ և այդ պատճառով է որ բոլոր եւրոպացիները, խաչակրութիւնների մամանակէն ի վեր, Ֆրէնկ կոչուած են: Այնտեղ մեր սնտեսական ձեռնարկութիւնները շատ են և շատ մեծ. մեր լեզուն այնտեղ ամենուրեք գործածական զարձած է բազմաթիւ դպրոցներ, ի միջոցով. մեր միախնայական հատաստութիւնները այնտեղ կը շարունակեն իրենց բարիքները: Ասկէ զատ, Ֆրանսական քաղաքականութիւնը արդէն ձեռք բերած է տեսակ մը ինքնավարութիւն շիրառանի համար և կը յիշեն մեր 1861 թ. արշաւանքը որ զօրավար Պոֆորտ'Օթպուլի առաջնորդութեամբ կատարուեցաւ, վերջ տալու համար թիւրքերին կողմէ քրիտոնեայնութիւն եղած անհանգուրժելի ծարգելին: Մարտիլի դարերէ ի վեր սերտ յարաբերութիւններ ունեցած է Սիրիայի հետ և մեր նուահանգիստը մեծ շահ պիտի ունենայ Ֆրանսական ազդեցութեան զարգանալուն Արևելքի այդ մասին մէջ ուր խանգալաւորութեամբ պիտի ընդունուի ան:

Միջազգայնաբար, իր ընդարձակ դաշտավայրներով ուր Անգլիացիները սկսած են աշխարհակալութիւնը Պարսից ծոցէն հնդկի զօրքերի գործակցութեամբ, պիտի կապուի միւս կողմէ բրիտանական ազդեցութեան հետ, ինչպէս Արաբիայի մէջ քանի երկրամասերը որ շատ չեն ճանչնար թիւրքի տիրապետութիւնը: Ասկէ զատ, Մեքսիկի չէրիֆի անկախութեան յայտարարութիւնը շատ արդարացի պիտի դառնայ: Հայաստանը, իր հաստատման լեռ,

նաշխարհում, ուր Ռուսիան սահմանադրված չէր, նորեքս փայլուն յաղթանակներ տարաւ թիւրքերին դէմ և որի մէկ մասը արդէն կը գտնուի Միջերկրականի մէջ, բնականաբար պիտի անցնի ցարի աւելի իրական պաշտպանութեան (protection) տակ, վերջապէս, այն պարագային մէջ որ բնաւ անհրաժեշտ չէ, երբ Յունաստան և իսպաիա որոշեն ընդհուպ իրենց գէնքերի գործակցութիւնը նուիրել Երրեակ Համաձայնութեան, եւրոպական ազդեցութեան գօտիները աւելցուած պիտի լինին, անցնելով Զմիռնի երկրամասը առանձին և Ստամբուլը՝ երկրորդին, առանց հաշուելու Եգէական կղզիների բաժանումը:

Աւելի քան երեք Սրեկի հարցը և Հիւանդ Մարդի վիճակը կը յարուցանեն ուրեմն այժմ բազմազան խնդիրներ: Պէտք է որ ֆրանսական կարծիքը անոնց ընծայէ այն բոլոր ուշադրութիւնը որին արժանի են:

Յրանտան շատ կարեւոր դիրք մը և մեծ շահեր ունի թիւրքի մէջ: Օսմանեան կայսրութեան նոյն իսկ մասնակի մէկ հաշտարարութեան մէջ՝ Յրանտան կենթարկուի մեծ վընասներ կրելու սրոնց միայն կրնայ փոխարինել լայնածաւալ Սիրիայի մը իր դերակշիռ ազդեցութեան տակ զբոսիլ: Գալով թիւրքի ճշմարիտ բաժանման՝ կ'պօղիս Ռուսիայի տըրւելով և Յարիկրատ գտնաւորվ և միւս շահագրգռուած տէրութիւններէն ալ նախատեսուած կցումները կատարուելով, առ այժմ ցանկալի չթուիր Սրեկի մէջ Յրանտայի ազատ ապագային համար: Ասկէ զատ, Երրեակ զինակցութեան պարտութենէն վերջ եւրոպայի և նոյն իսկ Սփրիկէի մէջ լինելիք փոփոխութիւնները պիտի ներկայացնեն բաւական խորունկ կերպով խռովներ գործերի վիճակին մէջ, ամբողջ աշխարհին վրայ իրենց անդրադարձութենով, այնպէս որ թիւրքի ընդարձակ անդամահատութիւն մ'ալ այժմ չկրնար աւելցուիլ այդպիսի մեծ կերպով խռովութիւնների վրայ: Ամէն պարագայի մէջ օգտակար է որ մենք մտաբերենք Յրանտայի մէջ գործնական իրականացումների ոգիով մը պատահական հետեանքները կ'պօղիս մօտապիտ անկումին, մեր գիւցաղն նաւաղների և զինւորների և մեր ոչ նուազ հաճկու դաշնակիցների հարուստին տակ:

ՍԼԸ ՌԻԼԻԸՄ ԲԱՄԱԼԵՑ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ընտան, 29 ապրիլ 1915
«Մանչէսթըր» կարաիլըն ի սպառի 24ի թուին մէջ Սոցիալիստական Գիտնական և արեւելագէտ Սըր Ռիլիլըմ Բամսէյի գրելով թիւրքի ապագայի մասին, տօնական թիւրքի մասին կը բաժնէ հետեւեալ կերպով:
Ընդհանուր կարծիքն է որ Պոլսը

սը կ'առնուի թիւրքերի ձեռքէն, ուրեմն անոնք պիտի անցնին փոքր Սիւս տեղաւորուելու կամ ի Պրուսա, որ քիչ մը հեռու է փոքր Սիւսի թիւրքական կեդրոններէն, և կ'ամ ի Գանիա, որ պատմական յիշատակներով կապուած է թիւրքի ծագման հետ: Սիւս ծովէն մինչև Միջերկրականը կայ հոծ օսմանցի թիւրքազգ մը, կազմուած Օսմանի զաւակներէն, Սրեկեան Բիւրսերէն և իւրիւքներէն: Ասոնք թիւրքի վարչութեան տակ կարող են կազմել նոր տէրութիւն մը: Անոնց թիւը կարող է ըլլալ 5-10 միլիոն, ըստ աշխարհագրական ծաւալին:

Բամսէյ Հայաստանի մասին կը գրէ հետեւեալ: Հիւսիս-արևելեան կողմը պաշտպանուած հայկական տէրութիւն մը անհրաժեշտութիւն մ'է: Հոս ալ իսլամ բնակչութեան ներկայութիւնը կը կազմէ որոշ դժուարութիւն. սակայն արդարութիւն, բնակչութիւն և պատմութիւն կը բողոքեն ճարտարագործ Հայերու՝ վայրագ թիւրքերուն և ծոյլ թիւրքերուն հպտակ մնալուն դէմ: Հայաստանի ազատութիւնը պէտք է ըլլայ առաջին և բացարձակ պայման: Եթէ զիւսնադիտութիւնը չճանչնայ այս էական իրողութիւնը, անիկա կարող չէ ունէ բարիք ընել ասիական թիւրքի մէջ:

Սիւրիոյ և Յոյներու մասին ալ հետաքննիչ և բանաւոր նկատողութիւններ ընելէ ետք, Բամսէյ իր յօդուածը կը վերջացնէ հետեւեալ բառերով: Պոլիս պէտք է ելնէ թիւրքերու ձեռքէն. Հայաստանը պէտք է ելնէ թիւրքերու ձեռքէն. Հայաստանը պէտք է ըլլայ ինքնավար տէրութիւն մը եւրոպական կամ ռուսական պաշտպանութեան տակ: Ասոնք առաջին պայմաններն են Սրեկեան Սիւսի մէջ իսպաիական պահպանութիւն:

Դարձեալ «Մանչէսթըր» կարաիլըն ի սպառի 28ի թուին մէջ Աբշակ Սաֆրաստեան հետեւեալ կը գրէ թիւրքի խմբագրին բաց նամակով մը: Եստ գոհացուցիչ է որ Սըր Ռիլիլըմ Բամսէյի պէս հեղինակութիւն մը թիւրքի ապագայի մասին իր կարծիք կը յայտնէ ձեր անցեալ ուրբաթ օրուան թուին մէջ: Ես մէկն է թիւրքական գործերու այն ուսումնասիրողներէն որոնք իրենց ծանօթութիւնը ձեռք բերած են սեփական ուսումնասիրութեամբ և զննողութեամբ և ուրեմն գերադասեալն ձեռնհաս է խօսելու այս մասին:

Սըր Ռիլիլըմ կը նկատէ թէ պաշտպանուած հայկական տէրութիւն մը Սիւսիական թիւրքի հիւսիս-արևելեան կողմը անհրաժեշտութիւն մ'է և թէ արդարութիւնը, բնակչութեան

թիւնը և պատմութիւնը կը բողոքեն նային. և կը թուէ Բամսէյի միւս յայտարարութիւնները:

Այդ է ինչ որ Հայերը պահանջած են անցեալին մէջ և կը պահանջեն հիմա: Կաթողիկոսէն (Հայ եկեղեցիին գլուխը) սկսած բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները և մամուլը միաձայնօրէն կը պահանջեն որ Էրզրումի, Վանի, Պիլիսի, Տիարպէքի, Խարսերգի և Սիւսի վեց կուսակալութիւնները, որոնք ունին մօտաւորապէս 90.000 քառակուսի մղոն տարածութիւն և մօտ 2.615.000 բնակիչ, միացնելով կազմել ինքնավար նահանգ մը՝ Երրեակ Համաձայնութեան պետութիւնների միացեալ պաշտպանութեան տակ եւ թէ կարելի է այլապէս՝ Ռուսիոյ պաշտպանութեան տակ՝ որոշ սահմանաւորումներով:

Ըստ Պօլսոյ Հայ Պատրիարքութեան 1912ին կազմած վիճակագրութեան թուերուն, բնակչութեան համեմատութիւնը հետեւեալն է: 45,2 առ հարիւր Հայեր և ուրիշ Բիւստոնեաներ են. 45,1 առ հարիւր թիւրքեր և Բիւրսեր են և 9,7 առ հարիւր Եզիլիներ կային:

Սակայն իբրև արդիւնք ներկայ պատերազմին, Հայերու մէջ սկսած է գոյանալ համոզում մը որ կարելի է կազմել Հայաստանի աշխարհագրական և ազգայնական ամբողջութիւնը առանց Կիլիկիայի, որ հայկական քաղաքական անկախութեան վերջին հայրենիքը եղած է 12երորդէն մինչև 14րդ դարու վերջերը: (Կիլիկիա այժմ կը բաղկանայ Ստանայի հիւսիս-արևելեան և Հալէպի հիւսիս-արևմտեան մասերէն և կը բաղկանուի մօտ 300.000 Հայեր): Հայեր կ'առաջադրեն որ իբրև անտեսական կարեւորութեան և պատմական արդարութեան խնդիր մը Կիլիկիան պէտք է աւելցնել վեց վիլայէթներին վրայ. իսկ այս վերջիններու որոշ մասեր որոնք զուտ իսլամական գաւառներ են, պէտք է դուրս թողնել ծրագրից, ինչպէս, օրինակի համար, Սիւսի հիւսիս-արևմուտքը կային, որոնք քաղաքական ձեռնածութեան բրուէտով մը թիւրքեր աւելցուցեր են հայկական նահանգներու վրայ 1867-83 տարիներու ընթացքին՝ Հայերու մեծամասնութիւնը ընկղմելու նպատակով: Սաֆրաստեան յետոյ կը յիշէ ռուսական մամուլի և զրոյններու համակրական վերաբերումը գէպիինքնավար Հայաստանի խնդիրը, եւ կը շարունակէ: — Հայերը իրենց կարողութեան լատադոյն չափով բուռն ճիգեր կը թափեն իրենց մասնակցութեան փոքր բաժինը մատուցանելու Դաշնակիցներու յաղթութեան, Ռուսական բանակին մէջ ծառայող

80.000 հայ զօրքերէն 50.000 Մեքլոկիական ռազմաբան են. մընացեալ 30.000ը գերմանա-աւստրիական ռազմաբանը: Ասկից զատ, հայեր կազմակերպեր են կամաւորներու վեց զօրագունդեր, մօտ 10.000 հոգի, որոնց թիւը օրէց օր կ'աւելնայ: Այս զօրագունդեր իրենց սեփական հրամանատարներով կը գործակցին ռուսական կովկասեան բանակին, իրագործելու թիւրքահայաստանի ազատութիւնը:

Ինչպէս կըսէ Սըր Ռիլիլըմ Բամսէյ, իսպաիական ու բարդաւաճում Սրեկեան Սիւսի մէջ ապագային լաւագոյն կարող է ապահովուիլ պաշտպանուած ինքնավար Հայաստանի վերածնութեամբ:

Թ.

ՌԻԼԻԸՄԻԹԻԻՐԲ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

1915 յունվար 11ին նոր օրէնք մը հրատարակուեցաւ Ռուսիայի մէջ, որով կարգիւնէր թշնամի պետութիւնների պատկանող հպատակներին, հետեւապէս և թիւրքահայերին, առևարական արդիւնաբերական և արհեստական գործերով ըզբաղել Ռուսիայի մէջ, ինչ որ սակայն յետոյ երկրորդ նոր օրէնքով մը բարեփոխուեցաւ մի քանի բացառութիւններ մտցուելով:

Այդ առթիւ Սիւսի Հայոց Կաթողիկոսը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած էր Կովկասի փոխարքային:

«Թեմակալ առաջնորդներից, յայրենից և թիւրքահայաստանի հայերից իւրաքանչիւր օր հեռագիր եմ ստանում, որ Ռուսաստանի շատ քաղաքներում իշխանութեան ներկայացուցիչները յայտարարել են թիւրքահայաստանի հայերին՝ մինչև ապրիլ 1ը իրկիլիզացիայի ենթարկել իրանց առևտրա-արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները: Չերդ Պայծառատիայութեանը քոյ յայտնի է իմ հօտի ճգնաժամային դրութիւնը թիւրքիայում և թիւրքահայերի երախտագիտութեան զգացմունքները գէպի Մեծ Ռուսաստանը: Ներանցից շատերը ներկայումս գտնվում են հայ կամաւորների շարքերում ընդհանուր թշնամու դէմ:

Նկատել առնելով երկար ժամանակներից ի վեր Ռուսաստանում ապրող թիւրքահայերի երախտագրութեան անկեղծ զգացմունքները գէպի ռուսական կայսրութեան շահերը, յարգանք խնդրում եմ Ձեզ բարձրագոյն Կոմս, բարեհաճել միջնորդել որպէսզի չը գործադրվի վերոյիշեալ կարգադրութիւնը թիւրքահայերի նկատմամբ, որով կաղաւթ նրանց անտեսական կատարեալ քայքայումից: »

Ասոր ի պատասխան՝ փոխարքայի օգնական հօգմէյստէր Պետերսոնը հեռագրած է Կաթողիկոսին հետեւեալը:

Տարւանէի կողմէն եկած լուրերը, թի
պաշտօնապէս չեն յայտարարուիր եղա
կարդալու թիւները մանրամասնօր
ախու ամենայնիւ ցոյց կուտան որ դա
նակից զօրքերը հետզհետէ կը յառաջ
նան Ալալիպօլի թերակղզիին մէջ, մի
կորուստներ պատճառով թիրաքներին։ Չ
նազի և Քիլիս Պաշրի ամրոցները բոլ
րովին լառթեան ենթարկուել են մայ

7ին Գալանկիցներն մարտանաւերը մա-
յիս 10ին ռաբակոծեր են Նազարաի արե-
ւելեան ամրոցը:

Արեւելք արշաւող զորաւորակն ընդհ.
հրամանատար զօրավար տ'Ամատ Գրանտա
պիտի կանչուի ուր իրեն պիտի յանձնուի
ուրիշ պաշտօն մը և Արեւելքի մէջ իր յա-
ջորդը պիտի լինի զօրավար Կուրօ որ զօ-
րավար տ'Ամատին պէս Սարգիսի մէջ ինչ-
պէս և այլ տեղեր նշանաւոր հանդիսացած
է իր քաջութիւններով և ռազմագիտու-
թեամբ:

«ԼՈՒՍԻԴԱՆԻԱ» Ի ԸՆԿՂՄԻԼԸ

Անգլիական Քիւնարտ ընկերութեան
«Լուսիդանիա» մեծ չոգնաւոր որ բազմա-
թիւ ճանրորդներով Նիւ Եորքէն մեկնած
էր Լիվերքուլ գալու համար, մայիս 7ին
Իրլանտաի բացերը զորփիւհաւոր եղաւ
գերմանական ընդծովեայ չոգնաւոր մը:
1.502 ճանրորդներ և նաւաստիներ ընկղ-
մուեցան չոգնաւորին հետ. հազիւ աղատ-
ւեցան 760ի չափ անձեր: Ծովամօյն եղած
ներքէն չափեր Ամերիկացի են: Գերմա-
նիական զատ ընդհանուր աշխարհի մէջ և
մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, մեծ ցաւ
և զայրոյթ պատճառած է անմեղ և ան-
պաշտպան ճանրորդների վրայ, որոնցմէ
չատերը կ'ենեն և փոքրիկ տղայներ, ան-
խոգճօրէն կատարուած այս բարբարոսական
վրէժխնդրութիւնը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Պոստոմ. Ա. Զ. Գ. — Երկար ժա-
մանակէ ի վեր ձեր թերթը չենք
ստանար, թէև ուրիշ աղբիւրներէ
կը տեղեկանանք որ կը շարունակուի
հրատարակութիւնը: Հետեապէս մենք
ալ կը դադրեցնենք Արմէնիաի փո-
խանակութիւնը այս թուէն յետոյ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Ընտիր Հայկազունի պատկերազարդ. Գ.
տպար. 2 ֆ. և 50 անդիմ. (3 ֆր.)

Պող եւ վերջինի (Սիրազեղ սրտաշարժ
պատմութիւն մը որ ֆրանսերէնէ թարգ-
մանուած է գրեթէ ամէն լեզուի, ինչպէս
և հայերէնի թէ՛ գրաբար և թէ՛ աշխար-
հաբար և զանազան անձերէ: Մեղ մօտ ծախու
զանուածը Աստուածատուրեան Մանուկ
պէյի աշխարհաբար թարգմանածի Գ. տը-
պադրութիւնն է, պատկերներով զարդար-
ւած 1 ֆր. և 20 անգմ. (1,40):

Եզովբոս (Յոյն երեւելի առակախօսին
կենսագրութիւնը և իր 300է աւելի իմաս-
տալի, գրօցողնուող և կրթող առակները կը
պարունակէ: Ամէն մէկ առակի վրայ անոր
բարոյական իմաստը գրուած է թէ՛ գրա-
բար և թէ՛ աշխարհաբար երկու տող ստա-
նաւորով. առակին տակն ալ աշխարհաբար
գրուած իրատեսական բացատրութիւն մը և
գրաբար 8 տող ստանաւոր: Առակները բա-
ցատրող բազմաթիւ պատկերներով զար-
դարուած է: Կը բաղկանայ 540 երեսներէ,
բայ ի պատկերներին յատկացուած երես-
ներէն: Գ. տպար. 2 ֆր. և 30 անգմ. (2,60):

ՏՆՕՐԷՆ — ԽՐԵԱԳԻՐ

Մ ՓՈՐՔՈՒՆԻ ՊԱՆԴԱՆ
Մ ԱՐՄԵՆԻԱ

Հայերէն Տպարան Մ. Փորթուպլեանի

Le Gérant: François CARRIERE.

Marseille. — Imprimerie du Midi

ԱՆՆԱԽՐԱԹԱՅ ՀԱՆԴԵՍ - ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ

Ի ՆՊԱՅՑ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱԽՈՐՆԵՐՈՒՆ

(AU PROFIT DES VOLONTAIRES ARMÉNIENS DU CAUCASE)

Սարգուած Մարտէլլի Հայ Թատերասիրաց խումբի կողմէն

Հովանաւորութեամբ Մարտէլլի «Կովկասի Հայ Կամաւորներուն Նպաստող Կոմիտէ»-ի

Տեղի պիտի ունենայ 1915 թ. մայիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ, Սալոն Մասիլիա, Արսէնալ փողոց, թիւ 1
(Salons Massilia, rue de l'Arsenal, N. 1)

Բացում Սալոնի
Ժամը 2ին

Բացում նախագահէ
Դաշնակ
Արտասանութիւն մը (Գամառ-Քաթիպէն)
Բանախօսութիւն

Ա. ՄԱՍ

Պ. Յ. Սահաթեան
Օր. C. Laugier
X
Պ. Մ. Փորթուպլեան

Սկիզբ հանդեսի
Ժամը 3ին

Բ. ՄԱՍ

Ա. Շիտանեանի

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Թատերախաղ Յեղափոխական կեանքի

Երեք արարով

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Անդրանիկ
Վահան
Գրգօ
Սօնա
Ռէս Մէլօ
Առաջնորդ
Հայ մը
Հիւանդապահ

Պ. Ա. Աթանասեան
Պ. Պ. Չամարեան
Պ. Գ. Քզիբեան
Օր. Հ. Փորթուպլեան
Պ. Ե. Թորոսեան
Պ. Ե. Գաղթապեան
Պ. Ենովք
Պ. Գ. Դեռնդեան

Ա. Քիւրտ
Բ. Քիւրտ
Պահակ
Ա. պահակ
Բ. պահակ
Տօնիկ աղա
Պառաւ
Ծեր

Պ. Մ. Պօստրեան
Պ. Վահրամ
Պ. Մ. Տօլարեան
Պ. Մէլքոն
Պ. Պետրոս
Պ. Երուանդ
X
Պ. Գասպար

Հայդուկային խումբ և այլն:

ԳԱԻԱԹ ՄԸ ԹԵՅ

Խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն, մէկ արարով

ԱՆՁԻՆՔ

Արման (Գօնթ)
Գարովին (Գօնթեա)
Ֆրէմէրիք (սպասաւոր)
Էդիէն (լրագրավաճառ)

Պ. Էօզպէկեան
Օր. Է. Իւթիւհեան
Պ. Լեոն Չպուքեան
Պ. Երուանդ Թորոսեան

Ծանօթութիւն. — Տոմարները կը ծախուին ձեռքէ, Պ. Յ. Պաթեանի վաճառատունը (Rue de
la Guirlande, N. 22) և ներկայացման օրը Սալոնի կիշէն:

Տեղերու գիներն են — Ա. կարգ 3 ֆր., Բ. կարգ 2 ֆր., Գ. կարգ 1 ֆր.: Հանդէսներկա-
յացումը կարելի եղածին չափ փայլուն անցնելու համար ոչ մի չանք չէ խնայուած:

Տիգրան Զեօկիւրեան. ՎԱՆԻՔԸ (Վար-
դապետի մը օրագիրը: Տպար. Օ. Ար-
զուման Գին 10 դրուշ (2 1/2 ֆր.): Ստա-
նալու համար գիմէլ Մարտէլլ Արմէնիաի
խմբագրութեան

(Տ. Զեօկիւրեան այս գրքով ոչ միայն
երկրասարդ կուսակցութիւնի մը իր ձեռագիր
պատկերը կը ներկայացունէ, այլ և հոն
գեղարուեստի վերաբերեալ և այլ հետա-
գրութեան նիւթեր կը շարափուին: Հե-

ղինակը լաւ գննած և ուսումնասիրած է
ընթերցան գեղեցկութիւնները. բնական
տեսարանների կենդանի գոյներով նկա-
րագրութիւնները տեղ տեղ վերին աստի-
ճանի հիանալի են որ գրագէտին հետաք-
սող մտքի ու երեակայութեան բարձրու-
թիւնը ցոյց կուտան: Գրելու ոճն ալ լաւ
է, ընտիր հայերէնով և կարճ ու ամփոփ
նախադասութիւններով

Խորհուրդ կուտանք մեր ընթերցողներին

կարդալ այս գիրքը որ գրագիտական ճա-
շակ ունեցողներին գրական վայելք մը ըմ-
բոյնել տալէ զատ՝ ամէն ընթերցողներին
ալ որոճալու նիւթեր կուտայ ինչ ինչ խըն-
դիրների վրայ:

SETH. J. M. MESOVP History o
the Armenians in India (from the
earliest times of the present day).
5 fr. (5. 50)